

Herman Melville

Moby Dick

Türkçesi: Deniz Keskin

Roman

1

UFUKTAKİ KARALTIAR

Bana Ishmael deyin. Bir zaman evvel –tam ne kadar evvel olduğunu boşverin– neredeyse beş parasızken ve beni karada tutacak belli bir şey yokken, biraz denizlere açılalım ve dünyanın suyla örtülü taraflarını da göreyim dedim. İç sıkıntısını üstümden atıp damarlarımdaki devridaimi düzene sokmak isteyince böyle yaparım zaten. Ne zaman suratım asılsa, ne zaman yağmurun çiselediği rutubetli bir kasım ayı ruhumu ele geçirse, ne zaman kendimi cenaze levazımatçılarının önlerinde dururken yakalasam ve rastladığım her cenaze alayının peşine takılır bulsam, hele bir de yoldan geçen herkesin şapkalarını tek tek başlarından devirmek için sokağa fırlamayayım diye kendimi binbir nasihatle zor zapt edecek hale gelmişsem, onların ki denizlere açılmamın zamanı gelmiş de geçiyordur. Benim tabancam da kurşunum da budur. Cato birtakım büyük felsefi laflar ettikten sonra kendini kılıcının üstüne atar, bense sakince gemiye atlarım. Bunda şaşılacak bir şey yok. Nasıl bir şey olduğunu bilse, aşağı yukarı herkes okyanusa dair benimle aynı şeyleri hissederdi.

İşte, mercan kayalıklarıyla çevrili Karayip Adaları misali, iskelelerle çevrilmiş Manhatto halkının ada şehri: Dört yanını ticaret sularının köpükleri sarmış. Sağa da gitsen, sola da gitsen tüm sokaklar denize çıkar. Şehir merkezinin en uç köşesinde, daha birkaç saat önce hiçbir kara parçasından görülmeyen dalgaların dövdüğü ve rüzgârların serinlettiği kocaman mendireğin orada, Battery denen yer bulunur. İşte orada durmuş denize bakan kalabalıkları seyredin.

Uyuşuk bir Pazar akşamüstü şehirde tam bir tur atın. Corlears Hook'tan Coenties Slip'e, oradan da yönünüzü kuzeye çevirip Whitehall'a geçin. Ne görüyorsunuz? Şehrin her yerine sessiz gözçümler gibi dikilmiş ve okyanusa dalıp gitmiş binlerce fani. Kimi kazıklara yaslanmış, kimi iskele başlarına oturmuş, kimi Çin'den gelen gemilerin küpeşterleri üstünden, kimiye sanki denizi daha da iyi gören bir yer bulmak için çabalamış gibi direklerin tepelerine çıkmış

denize bakıyordur. Fakat bunların hepsi kara insanlarıdır; hafta boyu giriş ve kolonların arasında, tezgâhlara bağlanmış, sandalyelere çivilenmiş, masalara perçinlenmiş gibi yaşayan insanlar. Peki nedir bu iş? Onca yeşil çayır dururken niye buradalar? Burada ne işleri var?

Ama bakın! Daha da fazlası geliyor, yönlerini dosdoğru suya çevirmişler, denize dalmaya gidiyormuş gibi ilerliyorlar. Ne tuhaf! Bunları karanın en uç noktasından başka yer memnun edemez, sağdaki soldaki ambarların sakın gölgeliklerinde dolanmakla yetinemezler. Asla. İçine düşmeksizin denize ne kadar yaklaşılabilirse o kadar yaklaşmak isterler ille de. Öylece dikilir, millerce, fersahlarca insan. Hepsi kuzeydeki, doğudaki, güneydeki, batıdaki çıkmazlardan, sokaklardan, caddelerden, bulvarlardan gelmiş içeri insanlarıdır. Ama burada yekvücut olurlar. Söyleyin, acaba onları buraya çeken, onca geminin pusulalarındaki iğnelerin manyetik mahareti midir?

Yahut şöyle diyelim: Varsayalım şehirden uzaklarda, dizi dizi gölleri olan yüksek rakımlı bir memlekettesiniz. Canınızın çektiği patikayı takip edin, iddia ediyorum ki yolunuz bir vadiye çıkacak ve akıntı sonucunda oluşmuş bir gölün yanında bitecektir. Bu işte sihirli bir yan vardır. En dalgın adamı, en düşünceli halinde yakalayın; ayakları üstüne dikip yola salın. Civarda su varsa sizi peşinden oraya götürecektir. Uçsuz bucaksız Amerikan çöllerinde susuz kalacak olursanız ve o anda kafilenizde bir metafizik profesörü de şans eseri de bulunuyorsa bu deneyi yapın. Evet, herkesin bildiği gibi, tefekkür işleriyle suyun kaderi birbirine ebediyen bağlıdır.

Misal bir ressam. Size Saco Nehri'nin aktığı vadideki en hülyalı, en ferah, en sakin, en büyüleyici romantik manzara resmini yapmak istiyor olsun. En çok neye odaklanır dersiniz? Şurada, sanki içlerinde çarmıha gerilmiş İsa heykelleriyle münzevi rahipler barınıyormuş gibi görünen koca gövdeli birkaç ağaç vardır; şurada bir çayır uyuklar, öbür tarafta sığırlar uyur, ötedeyse bir kulübenin bacasından uyuşuk bir duman yükselir. Uzak ormanların derinliklerine doğru dolambaçlı bir yol uzanır, kat kat yamaçları maviye bulanmış dağlara erişir. Ama resim böylesine dingin de olsa, şuradaki çam ağacı çobanın tepesinden aşağı yaprak döker gibi sükunet üflüyor da olsa, eğer çoban önünden akıp giden büyümlü dereye bakarak dalıp gitmemişse bunların hiçbirinin bir anlamı yoktur. Haziran ayında,

diz boyu zambakların yüzlerce mil boyunca her yana yayıldığı çayirlara gidin, eksik olan tek şey nedir? Su. Tek bir damla su bile bulamazsınız orada. Niagara'dan su yerine kum akıyor olsaydı, binlerce mil yol tepip kimse gider miydi oraya? Eline bir yerden iki kese gümüş geçen Tennessee'li sefil şair, onca istemesine ve ihtiyacı olmasına rağmen, üstüne bir palto almak yerine ne diye Rockaway Sahili'ne yayan bir seyahate çıkmayı düşündü acaba? Ne diye eli ayağı tutan, yüreği de sağlam her delikanlı günün birinde deniz diye tuttururur? Mesela bizzat siz, ilk deniz yolculuğunuz esnasında, artık karanın görünmüyor dendiği anda neden içinizde öyle gizemli titreşimler hissettiniz? Eski Persler niye denizi kutsal sayıyordu? Yunanlar neden denize ayrı bir tanrı, hem de Zeus'un kardeşini atamışlardı? Elbet bütün bunlar boş yere değil. Hele hele, çeşmedeyken gördüğü o dingin, kederli görüntünün ne olduğunu çözemeyip suya dalan ve boğulan Narkissos'un hikâyesi daha da anlamlıdır. Fakat nehirlerde ve denizlerde aynı görüntüyle bizler de karşılaşırız. İşte o görüntü, hayatın kavranamaz ruhunun görüntüsüdür ve her şeyin anahtarı odur.

Şimdi, gözlerim puslanıp da ciğerlerimi fazlaca duymaya başladığımda denize açılmak gibi bir huyum olduğunu söylerken denize yolcu olarak açıldığımı kastediyor değilim. Zira yolcu sıfatıyla denize açılan kişi kese sahibi biri olsa gerekir ve şişkin olmayan bir kese de esasında bir parça çaputtan ibarettir. Ayrıca genel itibarıyla yolcular deniz tutulmasına yakalanırlar, yolda birbirlerine düşerler, gece uyuyamazlar, bir türlü rahat edemezler. Yok, asla yolcu olarak seyahat edemem, her ne kadar bir nevi denizciysem de denize amiral, kaptan veya aşçı sıfatıyla açılıyor da değilim. Böyle unvanların şanını şerefini meraklısına bırakıyorum. Kendi adıma, ne kadar muteber uğraş, musibet, bela varsa hepsinden tiksiniyorum. Gemilerin, barkaların, briklerin, uskunaların, vesairenin derdini yüklenmeden yalnızca kendi başımın çaresine bakmak için böyle yapmam icap ediyor. Açıcılık meselesine gelince, itiraf etmek gerekiyor ki açıcılık da epey itibarlı bir iştir ve gemide aşçı neredeyse kaptan sınıfından sayılır, ama yine de niyeyse tavuk kızartmak gibi bir işi hiçbir zaman gözüm kesmedi. Kızartılıp, adamakıllı yağlanıp, güzel güzel tuzu biberi ekildikten sonra kızarmış tavuk hakkında benim kadar saygıyla,

hatta icabında en derin hürmetle konuşanını da bulamazsınız yalnız. Misal, eski Mısırlılar kızarmış aynak kuşuna ve suaygırı kavurmasına öyle taparcasına düşkünmüş ki, piramitlerin içindeki devasa fırınlarla bu mahlukların mumyalarını koyuyorlarmış.

Yoo. Ben denize baş güvertede iskandil atan, en yüksek direğin tepesinde dolanan basit bir tayfa olarak açılırım. Doğru, habire emir yağdırırlar, insanı bahar çayırlarındaki çekirgeler gibi direktten direğe sıçratırlar. İlk başta böyle şeyler insanın keyfini kaçıtır. Şerefine dil uzatılmışa dönersin, hele van Rensselaer, Randolph veya Hardicanute gibi eski ve köklü ailelerden geliyorsan. Elini katrana bulamadan evvel bir köy okulunda öğretmenlik yaptıysan, servi boylu oğlanları karşına mum gibi dizdiysen işin daha da fenadır. Öğretmenlikten tayfalığa geçiş, sözüme güven, keskin bir geçiştir ve bu süreci gülmüseyip sabrederek geçirebilmek için insanın Seneca ve Stoacı filozofları bir kazanda kaynatıp hazmedebilmiş olması gerekir. Ama her şeye alışılıyor zamanla.

Ne olmuş aksi bir kaptan paspasla kovayı alıp da güverteyi silmemi emrettiyse? Yani mesela İncil'i kerteriz alınca buradaki gurur incinmesi nedir ki? Bu aksi adamın belli bir emrine hemen ve saygıyla itaat ediyorum diye sizce Cebrail beni daha mı az beğenecek? Kim kölelik etmiyor ki? Onu söyleyin bana. Öyle işte, ihtiyar kaptanlar bana ne biçim emirler yağdırsa da, sille tokat girişseler de canımı sıkmamam gerektiğini, herkesin öyle veya böyle, fiziksel veya metafizik açıdan buna maruz kaldığını, yani herkesin sille tokat muamele gördüğünü ve insanların birbirinin sırtını sıvazlayıp haline şükretmesi gerektiğini bilmenin huzurunu yaşıyorum.

Yani, denize hep tayfa olarak açılırım, çünkü hiç olmazsa çektiğim çile karşılığında elime para geçer. Yolculara tek kuruş verildiğini duymadım şimdiye dek. Aksine, yolcuların para harcaması icap eder. İşte para vermekle almanın arasındaki devasa fark budur. Yasak meyveyi çalanların başımıza sardığı en büyük belalardan biri herhalde bu para verme işidir. Ama *para alma* deyince akan sular durur. Dünyadaki bütün kötülüklerin anasının para olduğuna ve paralı birinin cennete asla giremeyeceğine ne kadar derinden inansak da, karşılığında elinize para geçen işler ne muhteşemdir! Ah, nasıl da güle oynaya teslim oluyoruz cehennem azabına!